

USKALLA VALITA

Museoalan Teemapäivät 24.–25.9.2015

KOOSTE AAMIAISKESKUSTELUISTA

Perjantai 25.9.2015 Ravintola Kiltakellari

7. Nykydokumentointi – se noteeraa ja se noteerataan

Aiheeseen johdattelivat Anna Kangas, museoamanuessi, Vantaan kaupunginmuseo ja Harri Nyman, tutkija, Keravan museo

Kaksi stooria Vantaalta ja Keravalta. Viimeinen M-juna ja nuorten asunnottomien yö. Yhteisiä aiheita: Millainen haaste nykydokumentointi on? Millaisiin ilmiöihin kannattaa tarttua ja miten tutkimuskokemus taipuu sisällöiksi ja kommunikaatioksi? Entä efortin vaikutukset: kokemuksia ja visiointia. Keskustelusion jälkeen nykydokumentoinnit viriävät osallistujien mielissä.

Alustuksena keskusteluun vetäjät Anna Kangas ja Harri Nyman kertoivat molemmat omista kokemuksistaan nykydokumentoinnin parissa. Vantaan kaupunginmuseon toiminnan taustalla vaikuttavat Vantaan kaupungin arvot ja strategiat, joita ovat mm. innovatiivisuus, yhteisöllisyys, osallisuus sekä kaupunginosaidentiteetin vahvistaminen. Nämä sopivatkin suoraan myös nykydokumentointiin. Vantaan kaupunginmuseossa nykydokumentoinnilla on oma vastuuamanuessi (Anna Kangas), jonka työtehtäviin kuuluvat haastattelut, museon TAKO-toiminta ja nykydokumentointiprojektit.

Annan nykydokumentointiesimerkki, Viimeinen M-juna, oli muutaman museoihmisen yksityishenkilöinä koolle kutsuma Facebook-tapahtuma, mutta tarjosi ainutlaatuisen tilaisuuden myös museotyön tekemiseen. Aiheenahan nostalgiaa pursuava, matalan

osallistumiskynnyksen some-tapahtuma on vahvasti tätä päivää. Viimeinen M-juna alkoi elää omaa elämäänsä ja Facebook-seinä täyttyi ihmisten jakamista muistoista ja valokuvista. Tapahtumaan ilmoittautui nelisentuhatta ihmistä, joista paikalle saapui reilu tuhat. Koska tapahtuman koollekutsijat edustivat sekä Vantaan että Helsingin kaupunginmuseoita oli luontevaa yhdistää museoiden voimat myös dokumentointityössä. Helsingin kaupunginmuseo valokuvasi ja Vantaan kaupunginmuseo haastatteli ja havainnoi M-junan viimeisen ajelun.

Harri Nymanin kokemuksen mukaan nykydokumentointia tehdessä on laitettava erityisesti oma persoona peliin ja innostuttava myös itse tutkittavasta aiheesta. Harrin esimerkki nuorten asunnottomien yöstä Keravalla oli kokemuksena avaava. Tutkijaparin kanssa työskentely mahdollisti osallistavan havainnoinnin ja dokumentaatiota tehtiin kuvaamalla, haastattelemalla ja keräämällä gallupeja. Paikallisyhteisöissä liikkuva nykydokumentointi on Harrin mukaan havainnoiva ja kokeva tutkimusinstrumentti: valokuvat ovat hänen näköhavaintojaan ja äänitteet kuulohavaintojaan. Kokemus dokumentoituu päiväkirjan muodossa. Se on punainen lanka, jonka ympärille muu aineisto kehittyy.

Mikä on museon rooli?

Keskustelu alkoi alustusten johdattamalla tiellä pohdinnoilla siitä, mikä voi olla museon asema ja rooli ylipäänsä nykydokumentoinnin toteuttamisessa. Puheenvuoroissa nousi esille erityisesti se, että museo voi ikään kuin boostata merkityksiä ja merkityksellistä esimerkiksi ilmiöitä ja tapahtumia.

Tärkeänä kysymyksenä pidettiin myös sitä mistä lähtökohdista käsin työtä lähdetään tekemään: onko museo luomassa tapahtumaa vai olisiko mieluumminkin operoitava museosta riippumatta viriävissä tapahtumissa. Periaatteessa nykydokumentointi on ilmiökeskeistä eli pyrkii tarttumaan siihen, mitä keskuudessamme – ympäröivässä yhteiskunnassa – on ilmassa ja ajankohtaista. Keskustelijoiden mielestä silti on hyvä, että museolla on vapaus toteuttaa nykydokumentointia myös tapahtumissa, jotka se luo ja järjestää itse.

Suunnitellaanko nykydokumentointia?

Ryhmän jäsenet miettivät nykydokumentointia myös kahden eri toteuttamistavan kautta: 1) toimintasuunnitelmaan perustuva nykydokumentointi ja 2) ad hoc -nykydokumentointi, jota tehtäisiin "nopean toiminnan" valmiuseriaatteen pohjalta. Toimintasuunnitelmaan perustuvan nykydokumentoinnin etuina keskustelussa esille tuli erityisesti se, että museo tietää tällöin mitä se on tekemässä, jolloin projektit ovat kokonaisvaltaisempia ja hallitumpia. Tuloksena suunnitelmallisessa työssä voi olla parhaimmillaan kokoelma – siivu ajasta, aikakapseli – joka jää museon kokoelmiin. Huolella resursoitu, toteutettu ja viestitty nykydokumentointi nostaa museotyön painoarvoa omassa yhteisössään. Esimerkiksi keskustelun vetäjät Harri ja Anna olivat molemmat päässeet esittelemään työnsä tuloksia paikallisidentiteetistä paikallistason päättäjille – nykydokumentoinnin avulla museo voi siis jopa päästä vaikuttamaan paikallisesti.

Suunnitelmallisuuden vastapainoksi myös valmius tarttua hetkeen ad hoc ja heittäytyminen nähtiin tärkeänä. Esille nostettiin muun muassa ajankohtaiset pakolaiskysymykset ja näiden dokumentointi lyhyelläkin varoitusajalla. Työtä ei aina voi suunnitella etukäteen, vaan tapahtumien virtaan on reagoitava nopeasti. Monen mielestä rohkeus lähteä kentälle on avainasemassa, mutta ketterämmänkin toimintavan takana täytyy olla ymmärrys nykydokumentoinnista metodina sekä tietty tutkimusprosessimalli, johon tukeudutaan siinä vaiheessa kun työtä ryhdytään purkamaan. Jälkityöt ovat tärkeitä: ilman kokoavia kenttäpäiväkirjoja tai auttavaa raportointia nykydokumentointi jää helposti irralliseksi aineistofragmenteiksi. Toisaalta nähtiin, että voidaan toteuttaa myös nykydokumentointi-caseja, joista ammennetaan ennen kaikkea verkkoviestinnässä ja/tai näyttelytoiminnassa.

Tässä vaiheessa keskustelua esille nousi nykydokumentointia tekevän museoammattilaisen ja tutkijan yhteys esimerkiksi journalisteihin. Keskustelijoiden mielestä journalistien kanssa olisi hyvä kommunikoida ja viestiä aiheista, joista museot ovat kiinnostuneita. Monia ilmiöitä kannattaa lähestyä tutkimuksen ja museotyön pohjalta, sillä museoilla on enemmän aikaa perehtyä aiheisiin ja tunnistaa tärkeitä teemoja. Tutkijan työkalupakki ja näkemys – kokemus ja asiantuntijuus – ruokkivat toimittajan työtä ja synnyttävät parempaa journalismia.

Mitä pitää tehdä, jotta nykydokumentointiin pääsee käsiksi?

Yhteenvetona esitettiin seuraavia pointteja:

1. Nykydokumentointi on paitsi museon, myös yksittäisen museotyöntekijän intresseistä kiinni. Se on ok! Ei ole oikeaa tai väärää tapaa. Paras tulos voi syntyä kokeilemalla.
2. Prosessi on hyvä olla päässä ja paperilla. Suunnitelmallisuus on hyödyksi, mutta sen ei saa antaa kahlita liikaa. Tilanteissa reagointiin on annettava mahdollisuus.
3. Nykydokumentointi haastaa museon ja esimerkiksi kohteena olevat henkilöt. Tutkijalla on oltava rohkeus mennä kentälle ja kohdata ihmiset. Se energisoi ja synnyttää keskustelua: tekemällä oppii ja sivistyslaitoksen – museon – virittelemä avoin keskustelu luo avarakatseisuutta.

Koosteen kirjoittaja: Janne Tiainen, Museovirasto